

Problematika širjenja invazivnih tujerodnih rastlin na obrežjih rek

(primer - spodnji tok reke Savinje)

Problem of spread of alien invasive plants on riverbanks
(example – lower flow of the river Savinja)

Članek govori o problematiki širjenja tujerodnih invazivnih rastlin v naravo, predvsem na obrežja rek. Kot primer je naveden spodnji tok reke Savinje pri Celju. Obrežja naseljujejo gosti sestoji invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst, ki ponekod popolnoma izpodrivajo avtohtone rastlinske vrste, kot so jelše in vrbe. Invazivne rastline imajo pred avtohtonimi vrstami določeno prednost, saj proizvajajo ogromne količine semen ali pa se zelo uspešno vegetativno razmnožujejo. So tudi zelo hitre rasti, pogosto pa izločijo strupe, ki izpodrivajo druge rastline. Njihovi sestoji predstavljajo nevarnost za naravo, saj s svojim pojavom rušijo naravno ravnovesje in izpodrivajo avtohtone vrste rastlin, kar lahko popolnoma spremeni videz krajine. Zaradi njihove nevarnosti za naravo ter njihovega težavnega zatiranja, je torej zelo pomembno obveščanje širše javnosti o njihovi nevarnosti za naravo, krajino ter nadzorovanje njihovega širjenja. Eden izmed nujnih ukrepov pa je tudi omejitev gojenja takšnih vrst.

This article is about the problem of the spread of alien invasive plants in nature, particularly in the riverside areas. As an example is given below the river current Savinja in Celje. Shoreline inhabited dense stands of invasive alien plant species, some completely being replaced by native plant species such as alder and willow. Invasive plants are native species from some priority as producing huge quantities of seeds, or be very successful vegetative propagation. They are also very rapid growth, and often exclude toxins that being replaced by other plants. Their consists pose a threat to nature, since the occurrence of overrun the net with his natural balance and being replaced by indigenous species of plants, which can completely change the look of the landscape. Due to the nature of their hazards and their control difficult, it is therefore very important to inform the general public about threats to their nature, landscape and control their spread. One of the emergency measures but also the limits of cultivation of such species.

Za Slovenijo sta značilni izjemno visoka biotska pestrost in ohranjenost narave. Lahko se pohvalimo, da na zelo majhni površini (0,004 % celotne površine Zemlje) gostimo več kot 1 % vseh znanih živih bitij, saj je tu prisotnih kar 24. 000 rastlinskih in živalskih vrst. Sobivanje le-teh uvršča našo deželo med naravno najbogatejše države v Evropi. Naše naravno okolje je izredno pomembno tudi za ohranjanje vrst, ki so ogrožene na evropski ravni. Pomembno vlogo pri ohranjanju naravnega ravnovesja imajo **domorodne ali avtohtone vrste**, ki so del biotske pestrosti in predstavljajo ogromno bogastvo.

Tujerodne ali alohtone vrste pa je v novo okolje, v katerem prej niso bile prisotne, naselil človek, ki je to storil namerno ali nenamerno. Takšna vrsta je torej vnesena na območje izven naravne razširjenosti. Te vrste se spontano razširjajo in v naravnem okolju izpodrivajo avtohtone vrste.

Žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), pri mostu čez Savinjo v Polulah pri Celju (foto. Gerčer S., 2009)

Tujerodnih rastlinskih vrst je v Sloveniji zelo veliko. Sem uvrščamo večino okrasnih in drugih gojenih rastlin, mnoge plevele ...

Človek je takšne rastline gojil zaradi prehrane, kaseje pa v okrasne namene. Mnoge rastline so bile ravno zaradi svojega čudovitega videza prinesene iz daljnih držav.

Velik problem, ki pa se ga v Sloveniji vse premalo

Gost sestoj invazivnih rastlin na obrežju reke Savinje pri Celju (foto. Gerčer S., 2009)

zavedamo, pa je pojav vedno večjega števila tako imenovanih **invazivnih tujerodnih vrst** ali skrajšano **invazivk**. To so tiste tujerodne vrste, katerih ustalitev in širjenje ogroža ekosisteme, habitate ali vrste. Nevarnost v naravi predstavljajo predvsem tiste tujerodne rastline, ki so se začele pojavljati zunaj vrtov oziroma so pobegnile v naravo in šele tam pokazale svoj pravi obraz. Večina invazivnih tujerodnih rastlin, ki povzročajo škodo v naravnem okolju, je glede na svoj izvor okrasna ali kulturna rastlina. Pogosto imajo pred domorodnimi vrstami neke konkurenčne prednosti – »invazijski potencial«, ki ga razvijejo, ko se pojavijo v konkurenčno šibkejšem tujem okolju. Ta potencial izkazujejo z ogromnim številom semen ali pa z zelo uspešnim vegetativnim razmnoževanjem. S svojim pojavom in vdorom rušijo naravno ravnovesje in izpodrivajo ter preraščajo domorodne vrste rastlin, kar lahko popolnoma spremeni videz krajine. Te rastline tvorijo zelo goste sestoje in so predvsem v času cvetenja tudi zelo opazne. Problem so predvsem tiste rastline, ki se na novo okolje zelo dobro prilagodijo. Razraščanje takšnih rastlin na rečnih brežinah povečuje nevarnost poplav in onemogoča dostop do vodotokov.

Te rastline prihajajo iz klimatsko podobnih predelov iz jugovzhodne Azije in jugovzhodnih predelov severne Amerike.

Med pogostejše in nevarnejše severnoameriške spadajo: robinja (*Robinia pseudoaccacia*), zlati rozgi (*Solidago canadensis* in *Solidago gigantea*), žvrklja (*Ambrosia artemisiifolia*), deljenolistna rudbekija (*Rudbeckia laciniata*) in topinambur (*Helianthus tuberosus*).

S predelov vzhodne Azije pa prihajajo: pajesen (*Ailanthus altissima*), žlezava nedotika (*Impatiens*

glandulifera), japonski dresnik (*Fallopia japonica*), japonska medvejka (*Spiraea japonica*) in japonsko kosteničje (*Lonicera japonica*).

V članku so predstavljene tri invazivne rastlinske vrste, ki jih pogosto opažamo na obrežju Savinje, predvsem v njenem spodnjem toku, in predstavljajo potencialno nevarnost, saj so ponekod popolnoma izpodrinile domorodne rastlinske vrste in otežile dostop do vodotoka.

Žlezava nedotika

(*Impatiens glandulifera*)

Je enoletnica, ki zraste do 2 metra visoko, in ima močno, kolenčasto odebeljeno, sočno steblo. Zanj je značilno, da se njeni plodovi ob dotiku eksplozivno razprejo in odvržejo semena, ki se raztrosijo tudi do 10 metrov daleč. Rastlina cveti v jesenskem času, cvetovi pa so rožnate barve in značilnega vonja. V Evropo so jo zanesli v prvi polovici 19. stoletja, kjer so jo gojili kot okrasno in medonosno rastlino, ki pa je kmalu pobegnila z vrtov in se naselila tudi v naravi. V Sloveniji se je pojavila ob začetku 20. stoletja. Pogosto se pojavlja ob večjih rekah, cestah, na robovih gozdov in uspeva v družbi drugih invazivk: deljenolistne rudbekije, japonskega dresnika ter topinamburja.

Japonski dresnik (*Fallopia japonica*)

Je 2 do 3 metre visoka rastlina, katere grmi zrastejo iz podzemnih delov vsako vegetacijsko sezono. Njena domovina je vzhodna Azija. Ima zelo močne in razrasle podzemne dele - korenike, ki lahko segajo več metrov stran od materinske rastline. Korenike lahko prodrejo tudi skozi debelo plast asfalta, zato ima zelo negativen vpliv na ceste, nasipe in druge objekte.

Razmnožuje se na vegetativni način, in sicer zelo uspešno. Uvršča se med sto najbolj invazivnih rastlin na svetu. Pojavlja se predvsem ob vodah, kjer tvori goste sestoje, ki izpodrivajo domorodne rastline. Videz pokrajine je lahko zaradi te rastline zelo spremenjen.

Grmi imajo značilno kolenčasto členjena stebela, ki so votla. Cvetovi so združeni v pokončna latasta socvetja in so belkaste barve. Rastlina cveti pozno poleti. Ob košnji iz korenin znova poženejo stebela. V Evropo je japonski dresnik prišel v začetku 19. stoletja kot okrasna rastlina za vrtove in parke, nekoliko kasneje pa so ga zabeležili v naravi. Sadržili so ga tudi za utrjevanje brežin in preprečevanje erozije ter kot medonosno rastlino.

V Sloveniji so ga prvič omenili ravno ob Savinji pri Celju, danes pa je pogost po vsej Sloveniji, in sicer se najpogosteje nahaja ob rekah in potokih.

Topinambur (*Helianthus tuberosus*)

Rastlina je trajnica, nadležen plevel, katere domovina je severna Amerika. Visoka je 1-3 metre in ima gomoljasto odebeljene korenike. Cveti značilno rumeno v pozno poletnem času. Razmnožuje se vegetativno -z gomolji. Gomolji vsebujejo inulin, ki je zelo pomemben v prehrani sladkornih bolnikov. V Sloveniji so ga prvič evidentirali sredi 19. stoletja, namenjen je bil predvsem v okrasne namene. Poleg bregov rek se pojavlja tudi ob cestah in gozdnih robovih. Ob bregovih razvije zelo goste sestoje, ki preprečujejo razvoj avtohtonih drevesnih vrst, kot so jelše in vrbe.

Širitev invazivnih rastlin v naravo pa predstavlja nevarnost za naravo tudi zaradi njihovega težavnega zatiranja, ki je večkrat neuspešno.

Zatiranje invazivnih rastlin je namreč izredno težavno zaradi njihovega »invazijskega potenciala«, ki se kaže predvsem v ogromnem številu semen, hitri rasti, uspešnem vegetativnem razmnoževanju in odpornosti na bolezni in škodljivce.

Tiste invazivke, ki se razmnožujejo predvsem s semenom, je potrebno odstranjevati; kositi pred njihovim izdatnim cvetenjem. Postopek je potrebno večkrat ponoviti, saj je seme v zemlji kaljivo lahko tudi več let. Mesta, kjer jih odstranjujemo, je potrebno zasaditi z avtohtonimi rastlinami, da se nam ne zasadijo druge invazivke.

Za invazivke, ki pa se razmnožujejo na vegetativen način, predvsem s korenikami, je podoben postopek. Večkrat zapovrstjo jih je potrebno kositi, puliti, odstranjevati korenike. Z njihovimi ostanki je potrebno ravnati zelo previdno, saj se rade zelo hitro ponovno ukoreninijo.

Širitev invazivnih rastlin v naravo je resna nevarnost, ki pa se je žal ne zavedamo dovolj.

Nevarnost predstavljajo predvsem tujerodne invazivne rastline, gojene v okrasne namene, ki pa vse prevečkrat prestopijo meje vrtov, parkov in pobegnejo v naravo.

Zato je zelo pomembno obveščanje širše javnosti o njihovi nevarnosti za naravo, krajino in nadzorovanje njihovega širjenja. Eden izmed nujnih ukrepov pa je tudi omejitev gojenja takšnih vrst.

Gost sestoj japonskega dresnika (*Fallopia japonica*), ob Savinji v Celju (foto. Gerčer S., 2009)

Sestoj topinamburja (*Helianthus tuberosus*), ob Savinji v Celju (foto. Gerčer S., 2009)

Literatura in viri:

Veevliet Kus J.,... (et al.), (2009): Tujerodne vrste: ubežnice z vrtov. Grahovo: Zavod Symbiosis
Veevliet Kus J in Veevliet P.,2008. Tujerodne vrste v Sloveniji. (4. 11. 2009)
<http://www.tujerodne-vrste.info/index.html>
Fitosanitarna uprava republike Slovenije(FURS).
Tujerodne invazivne rastline-obvestila (2. 11. 2009)
<http://www.furs.si/svn/zvr/invrastline.asp>
European Commission, Environment. Invasive Alien Species, (6. 11. 2009)
http://ec.europa.eu/environment/nature/invasive-alien/index_en.htm